

הכליטה לא בלבד את עוצמיה סיכנה, אלא גם את עומקה בינה שבדרכי השמירה. והחסבר בא ללמד, כי אילו היתה הלשון העברית מתקיימת בגולה כשפת דיבור היתה מוכרחה להיזקק לצרכיה הביטוי ושימושי הלשון הרבים והמלאכים של חיי חול, וכלכלה ופרנסה ומלאכה וחרושת, שהיה בהם מגע רב עם העמים, שישראל היו שרונים כתובם ולא היתה השפה העברית יכולה להימנע מן ההכרח, ליטול מחמריה הלשוניות של העמים האלף. ולפי שמהותן של הלשוניות שונה ומררני הם של העמים והרבותם שונה, היו נכראות דרגות שונות בהתפתחות העברית שהיתה כפונה לאזוריה השפעה שונים, וכאן אין מפלט מפני התפלגות העברית לשונות לשונות. אך רגשיהש-צורה של הלשון תבע שלא תזקק לתהי מים שבהם ישראל נפרדים לפי ארצותיהם שהם בעיקר תחומי-חול וכלכלה, אלא תצומצם בתחום משהיה לישראל שבכל העולם, שהיה בעיקרו תחום הקורש והרוח. מכאן ההכרח, כי צדקה עשה חקב"ה לישראל שלא דיברו עברית בגולה.

כמוכן, כי לא בלבד המכתב והכרוז ניקה, אלא גם פירוד-הזכרון הזה אינם מוסרים דבריו אלא בקירוב, כדרך ששפע מרובה ויקר של דבריו לא נתגלגל לירגו ולירי תרונות הבאים אלא בקירוב. ועל זה ידו הדוים נעל אבירה שאינה תוזרת.

ואגב, גם דברי או"ר לא נמסרו בכי רוניקה אלא בקירוב. הוא פתח בענין התפילה להרמת קרן ישראל ושי אל מה השיבות הקרן הרמה והשיב, כי דרכם של פנקחים שאינם מתפרני סים מן הקרן אלא מן הריבית שלה, וכן ישראל השקיעו את הקרן, שהיא העברית, במה שהשקיעו ונתפרנסו מן הריבית, אך די לה לקרן שתהא שסועה והיא צריכה העלאת, הרמה, ואם לצדקה די לנו לחיות מצדקה.

ב. וירס

בין אותם המכתבים נמצא מכתב ל. ה. רבנוצקי בלא תאריך (מס' 51, עמ' 86), שבו מפרש ביאליק דע"ת, כי "אין מלים קלות והמורות, כי אם מושגים קלים וחמורים" והוא אומר, וכשאכתוב לילדים און אשתדל לבוד לי ענין מובן להם, אך לא אמנע את עצמי מלהשתמש במלות ספן, טלל, וירס וכדומה כשי מביאני הדיוק לכך". ויש אולי ענין לשאול: על שום מה מנה בשלושה פעלים אלה שנים (ספן, טלל) במקור ואחד בנות שלישי יהד עתיד עם זא"ו המהפך (וירס). ונראה שיש כאן הר-פלוגתא. מכתב הזה פותח בדברים: "קבל בזה ידידי את השיר המוכתה לא ביבך. והוא-הוא השיר אשר כתבתיו לפני לפני ימים רבים. ואתבני זה עתה לרוב הילדים בשביל מאספך הנזכר". והנה במלה באביבך בייאן וראי למאספך "האכיב" שנתפרסם כו שיר, פעמי אכיב". נכתב בתר"ס, וי-פיים לו דברי המכתב, "ממבטאים תל-מודיים נהרתו כרצונך" ואין בו לא ספן ולא טלל וכיחוב לא וירס, אך כשיר אחד, על סף בית המדרש שגב-תב בתר"ד אנו קוראים שגיה כו: "וירדק ויז נויים רבים עצומים". כך היא הנוסחה בהוצאות המאוחרות, אך בנוסחה הקדומה: "וירס ויז נויים רבים עצומים". אגב, השיר נד-פם ראשונה ב"הפרדס" תרנ"ז בעריכתו של י. ח. רבנוצקי.

תקוה לתגבורת הדיאלקט הארצישראלי (אם גם מצד זה אין הדיבור העברי בגולה מסכן שלימותה של הלשון העברית, הרי קשה להאמין בנצחונה הנמאר והמוחלט. המכתב תחילתו בדברים אלה: "בוונת דברי בשאלת לשון הדיבור של היהודים בארצות הגולה היתה כך" וסיומו בדברים אלה: "אלה הם דברי שאחרתי בקירוב, ואח המס-קנות תוכל להוציא בעצמך".

המכתב נכתב ב-24 לפברואר 1928 ובתורש ומעלה לפני התאריך הזה סיום ביאליק הרצאה על אותו הנר שא. כידוע לא נרשמו שיחותיו ב"עונג שבת" ומה שנרשם נרשם לפי הזכרון, בחטיפה ובמקרה. אך אותה הרצאה מצאה רישום-ימה בעתונות, וכן אנו מוצאים ידיעה בכתרת: "ת. נ. ביא-ליק על עברית ואידיש". וזה לשונה: "השבת המשיך ת. נ. ביאליק את הר-צאתו ב"עונג שבת" על העברית וית-סיה לאידיש לרגל שאלת "הקתדרה לאידיש". עם כל אמונתו בנצחון העברית בארץ ישראל אין ביאליק מאמין בנצחונה השלם של העברית בתור שפה מדוברת בגולה. בגולה לא היתה העברית מעולם אלא שפת-הספר והתרבות בלבד ולא שפת הדיבור. ואילו היתה עברית מדוברת בפי העם המפוזר והמ-פורד, כי און היתה נכחדת מומן איברי יום איברים וכלה מתוך העולם. ואילו היו היהודים בארצות הגולה מדברים כל הזמן בשפות-העמים אשר בתוכו ישבו, כי גם און היו השפות הורות והשליטות דוחקות את רגלי העברית ומכניעות אותה. צדקה עשה איפוא הגורל לעברית שזיווג לה יהודית, שהי-תה חיה בפי העם, הסתגלה לעברית, שמה עליה ו"נתעברה" על ידה. אין הוא רוצה לרפות את ידי הקיצונים התופסים את המרובה גם בגולה, אבל הוא רואה את המוצא בשיתוף היהודית בתור שפת הספר, הלימוד והתרבות. הישיש א. ז. רבינוביץ נענה לרבי-דין ואמר: אם אמןם שניות זו של שפות צדקה היא לעברית, הלואי בכל זאת שנזכה לתרול מלהתפרנס מצד-קה"..." הידיעה הזו נדפסה ב"דבר" (גל' 807) ביום שני 23 לינואר 1928, לאמר שההרצאה הזו, שהוזגה שבינה יכין הנאמר במכתב בולטת, נתקיימה ביום שבת 20 לינואר 1928. נראה, שהדברים באו, אם על ידי עתונים או על ידי אחד השומעים לגולה, ומשם נתבקש המרצה למתן ביאורים.

הכותב אומר כי דברי מכתבו הם בקירוב הדברים שאמר והגדרה זו הולמת גם את דברי הכרוניקה העתונתית, כי ההרצאה עצמה היתה משופעת נושלים, זכריכתובים ותיאורים פלסי-תיים. כן, למשל, מדובר במכתב על העברית שהיתה לה צפונה סכנה שתהא "מתפרדת בהשפעות הלשוניות הדרות לכמה ז'רגונים". בכרוניקה העתונתית ההגדרה פלסטית יותר: "נכ-חרת מומן איברים איברים" ואילו בהרצאה זכורה לשומעים תמונה אדירה, שתיאר המרצה את ההתפרדות הזו איברים-איברים. לשם הבלטה של הופעת-אימים זו נטל אני דה על עוג, שאיבריו הגדולים נשרו ונתפורו במדינות. לאור ההשוואה הזו תוארה הלשון העברית תיאור חי ורב-ציור כבריית-ענק המהלכה בדרכי גולה רחבים ושהיתה העלולה לרדוף איברי ריה הגדולים, שיתלשו חלילה אחד אחד, אבל עצום בגולה אחת ואבר עצום בגולה אחרת. תמונת-אימים זו

א. פירורים א. נקיון

בין נ"א האגרות שניתנו ב"ספר ביאליק" נמצא מכתב (מספר י"ח, עמ' 68) לאחנן יבלונסקי באודושיץ-קה, שבו מבאר ביאליק השלפתו בענין העברית והאידיש בגולה. במכתב הזה הוא מבאר חובת ההקנייה המכסימלית של ידיעת העברית בגולה, מדבר בשבח המכנים את הדיבור העברי בביתו ובסביבתו, מדרך כל תוספת ביבוש בת-חום זה, אך אינו מעלים פספוקו בנצי-חוננו הנמאר של הדיבור העברי בגולה. "ומי יודע, אילו היתה לשוננו מדוברת עד עכשיו בכל ארצות הגולה, אפי-שר שהיתה מתפרדת בהשפעות הלשו-נות הזרות לכמה ז'רגונים, ז'צונן-ז'רגון לכל ארץ, ולא היתה בירגו שפה עברית אחת ומאוחדת. — אולם מצד השני אילו נשארה לשוננו רק לשון הספר, מבלי היות בצדה גם לשון יהודית מדוברת, היתה מתאבנת ומת-ייבשת בלי שום דוח חיים". בכל אומה אין סכנה צפויה מריכוז הדיאלקטים, לפי שקיים "דיאלקט עליון ושליט המת-פרנס מכל שאר חבריו, מה שאין כן הלשון העברית, שהמרבית בה היו מפוזרים בהרבה ארצות מבלי היות להם ער עכשיו שום דיאלקט שליט וקי-בוע במרכז תמדי". עתה יש, אמןם,